

Komt de
stemcomputer
terug?

Sinds 2008 stemmen we weer met het rode potlood. Volgens sommigen een achteruitgang en zij willen maar wat graag de stemcomputer terug. Onlangs bracht commissie Van Beek een positief advies uit [1]. Vreemd, want de onderliggende problemen bestaan nog steeds. PC-Active loopt deze langs.

De stemcomputer [7] heeft al een lange geschiedenis (zie kader). Daarom even een opfriscursus, zodat je daarna met de juiste informatie het rapport Van Beek zelf kunt evalueren. In het stemhokje stond een paneel met voor elke kandidaat een knopje. Na een bevestiging telde een computer de uitgebrachte stem en na sluiting draaide het stembureau een soort van kassabon met de totale uitslag uit. Dat was dat.

VERTROUWEN

De beschreven stemcomputer is een zwarte doos. Bijna niemand kan controleren of het geheel wel correct werkt. Slechts een handjevol mensen op het toenmalig ministerie Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties wisten redelijk precies hoe het systeem in elkaar zat. Redelijk, want sommige zaken waren bedrijfsgeheim. Natuurlijk laten we het geheel door een aantal experts grondig bekijken, met als resultaat een lijvig rapport dat alles in orde is. Deze experts moeten betaald worden en dat zal door de zittende regering worden geregeld. En daar zit de crux van het systeem: is dit alles wel te vertrouwen? In een democratie zijn de regels rondom het stemmen vergelijkbaar met de tien geboden. We houden verkiezingen om een nieuwe regering te krijgen. Als dat bijvoorbeeld door wantrouwen nodig is, moeten we zeker weten dat het stemproces wel is te vertrouwen.

Een garantie van de zittende regering, die we dus niet meer vertrouwen, dat de apparatuur correct werkt, is dan onvoldoende. Gezien de

belangen, mag er geen enkel spoortje van twijfel blijven bestaan. De stichting "Wij vertrouwen stemcomputers niet", onder leiding van Rop Gonggrijp, [3] liet zien dat er wel degelijk gegronde twijfel bestond. Dit werd eind 2007 door de commissie Korthals Altes bevestigd. En dat was de doodsteek voor de toenmalige stemcomputer.

RODE POTLOOD

Omdat geen van de elektronische vervangers voldeed aan de nieuwe eisen, stemmen we sinds 2008 weer met het rode potlood. Tot ergernis van veel mensen die nog steeds niet snappen waarom. Om onduidelijke redenen hebben zij een grenzeloos vertrouwen in techniek. Dagelijks zien we dat de techniek op grote en kleine schaal faalt. Toch is techniek voor velen het nieuwe geloof. Burgemeesters en ambtenaren geloven dat de oude stemcomputer goed werkte. Maar zoals gezegd kon bijna niemand uitleggen waarom. Gezien het belang van stemmen willen we meer zekerheden dan blind geloof in techniek.

Zet daar nu eens papier tegenover. Iedereen werkt hier zijn of haar hele leven mee. Niemand hoeft zich af te vragen hoe het werkt. Zonder nadenken kan iedereen een stemming (her)tellen. Terwijl velen aan de telefoon hangen zodra de computer een vreemde foutmelding geeft. Nog een voordeel van papier: de enige reden waarom we niet kunnen stemmen is als alle biljetten zijn verbrand. Met een computer kunnen vele dingen misgaan, iets wat iedere lezer van dit blad ►

Historie

In de aanloop van de Tweede Kamerverkiezingen op 22 november 2006 [2] liet Rop Gonggrijp [3] in het tv-programma Eén Vandaag zien hoe gemakkelijk de stemcomputer van de firma Nedap gemanipuleerd kon worden [4, 5]. De reactie van de overheid liet zich raden: vertrouw ons, het geheel is absoluut veilig. Een paar dagen later demonstreerde Rop dat de stemcomputer was af te luisteren via de gelekte elektromagnetische straling [6]. Dat bleek de doodsteek te zijn: het stemgeheim is in de wet gegarandeerd. Sinds 2008 stemmen we dus weer met het rode potlood.

volmondig zal beamen. Uiteraard proberen voorstanders van de stemcomputer het rode potlood belachelijk te maken. Bijvoorbeeld het trage tellen. Maar als we 's avonds een uitslag met lijsttrekkersdebat willen, is de oplossing gewoon op zondag stemmen. In veel landen gebruikelijk, maar in Nederland onbespreekbaar. Of een systeem met eenvoudiger stembiljetten, waar we eerst een keuze voor de partij en daarop een eventuele voorkeursstem. Maar veel belangrijker: waarom willen we eigenlijk snel een uitslag? De formatie die volgt duurt vaak maanden.

STEMGEHEIM

Voor de groep mensen een beperking, bijvoorbeeld blindheid, kan de computer een uitkomst zijn. In de huidige opzet moeten zij hun stemgeheim opgeven om iemand te kunnen machtigen. Met de computer zijn alternatieve in- en uitvoer veel eenvoudiger te realiseren. De commissie Van Beek [1] die een herintroductie van de stemcomputer onderzocht, wil een lans breken voor deze groep van ruim driehonderdduizend stemmers.

Even later wordt tussen de regels door de groep digibeten genoemd. Ruim een miljoen stemgerechtigden hebben moeite met techniek en zullen dus geholpen moeten worden. Of zij daarbij hun stemgeheim moeten opgeven

is onduidelijk. Dat met deze groep fraude om de hoek ligt, mag duidelijk zijn. Het blijft lastig om het stemmen voor iedereen toegankelijk te maken.

STEMPRINTER

We noemden al een tweetal commissies die de stemcomputer hebben onderzocht. De eerste commissie, onder leiding van Korthals Altes, deed een hele serie aanbevelingen waaraan een eventuele nieuwe stemcomputer zou moeten voldoen. De belangrijkste is een controleerbare stemming: bij onenigheid moet een hertelling mogelijk zijn. Zoals gezegd voldeed geen enkele stemcomputer aan die eis en dat leidde dus tot opnieuw uitdelen van het rode potlood. Onder zware druk van met name de gemeentes werd vorig jaar de commissie Van Beek ingesteld, om uit te zoeken of een stemcomputer toch betrouwbaar en controleerbaar ingevoerd kan worden.

Het idee dat beide commissies voorstellen heet nu stemprinter. Waarschijnlijk is de naam bewust misleidend, want het is gewoon een computer met printer maar zonder harddisk. Uit de printer komt een papiertje met daarop onze keuze. Er zijn verschillende methodes, maar als wij onze stem gemakkelijk moeten kunnen controleren is er maar één keuze: een OCR-font. Een font dat de computer zelf ook weer in kan lezen dus. Dat de computer hier wat meer problemen mee heeft, mag geen reden zijn om een onduidelijke barcode of nog erger te kiezen. Als alles in orde is, doen we het geheel in de stembus. Na sluiting worden alle biljetten door de computer geteld, zodat rond 22.00 uur de uitslag bekend is.

PROBLEMEN OPGELOST?

Het idee klinkt goed, maar zijn alle problemen die de oude stemcomputer had nu echt opgelost? Laten we beginnen met de controleerbaarheid. De papieren biljetten zijn handmatig na te tellen en mits deze geen geheimzinnige code

bevatten, zal deze stap voor iedereen duidelijk zijn. We noemden al even dat de stemprinter geen harddisk of andere opslag mag hebben. Anders kan onze stem opgeslagen worden. En die volgorde, in combinatie met de lijsten van het stembureau, zou het stemgeheim schenden. Ook kan onze stem verstuurd worden om elders te worden opgeslagen. Kortom, iemand moet het geheel grondig nakijken en goedkeuren in een stevig rapport. Waarmee we weer terug zijn bij af: wij vertrouwen stemcomputers niet. Om het lastige probleem rondom het stemgeheim op te lossen adviseert de commissie om “in het publieke debat te benadrukken dat het stemgeheim ook op andere manieren kan worden geschonden”. Waarvan akte. Geen echte oplossing, maar gewoon de discussie vertroebelen!

In 2006 liet Rop Gonggrijp zien hoe met aangepaste software het tellen gemanipuleerd kon worden. Ook in het nieuwe systeem blijft dat mogelijk. Hoe? Stel dat we een handmatige hertelling doen. Deze kan om meerdere redenen afwijken. Bij het handmatig tellen kunnen biljetten per ongeluk op de verkeerde stapel terecht komen. En zelfs zonder kwade opzet kan de software een bug bevatten, waardoor elke honderdste stem bij de eerste partij wordt opgeteld. En daar zit een belangrijk verschil: computers zijn consequent, mensen niet. Tenzij ze zijn omgekocht. Maar alle medewerkers omkopen is heel wat lastiger dan de programmeur van de software. In de menselijke telling zal op het stapeltje van de VVD wat stemmen liggen die eigenlijk naar de PVDA hadden moeten. Maar op diens stapeltje liggen wat stemmen voor de VVD. Dit soort fouten middelen zich uit, zeker bij grote aantallen.

PAPIEREN TUSSENSTAP

De commissie erkent dat de computer fouten kan maken. Daarom is de papieren tussenstap essentieel: we kunnen handmatig hertellen.

Vanwege de afwijkingen bepalen we via een statisch model acceptabele foutmarges tussen beide. Bijvoorbeeld dat per honderd stemmen het verschil hooguit twee mag bedragen. Daarmee kan onze bug of bewuste manipulatie van één stem per honderd niet gedetecteerd worden. Er zijn twaalf miljoen stemgerechtigde

“Er is een blind geloof in techniek”

Nederlanders en gemiddeld draaft driekwart daarvan op. Met negen miljoen stemmen kunnen we negentig duizend aan, zeg, de regerende partij toekennen. Dat is anderhalve zetel. De laatste jaren hebben we vaak een close finish gezien. En dan kan dit een wereld van verschil maken...

WEL OF NIET?

Uiteraard zijn er nog andere nuances, waar we dit keer niet meer aan toekomen. Het rapport [8] plus de bijlages van alle gesprekken met verschillende belangengroepen is prima leesbaar, dus lees het ook vooral zelf. De commissie benoemt alle problemen, maar gaat vervolgens te gemakkelijk richting de gewenste eindconclusie: elektronisch stemmen kan betrouwbaar en controleerbaar. Wij wagen dat te betwijfelen, maar dat is niet belangrijk. Uiteindelijk moet iedereen de gebruikte stemprocedure vertrouwen. Heb je daar een mening over, laat het ons weten via mail of op het HCCforum. ■

INFOLINK 274-13

voor de voetnoten bij dit artikel:
www.pc-active.nl/274-13